

УДК 1:[2+61]

І.В. Васильєва

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ СВТ. ЛУКИ (В.Ф. ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКОГО)

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Анотація. У статті досліджується філософія релігії та медицини свт. Луки в контексті філософсько-антропологічного і філософсько-культурного дискурсів. Особливу увагу звернено на вплив християнської культури, вітчизняної духовної традиції на духовне становлення особистості В.Ф. Войно-Ясенецького, його філософські і богословські підходи.

Ключові слова: християнська культура, В.Ф. Войно-Ясенецький, філософія релігії, філософія медицини, духовні традиції.

Вступ

Перехід від моноцентричних (релігієцентричної, раціоналістичної) культур до культури поліцентричної, плюралістичної, що відбувається у сучасному соціумі, зумовлює необхідність забезпечення діалогу між наукою та релігією, філософією та теологією, розумом та вірою у внутрішньому, суб'єктивному світі людини. Цей діалог постає як антитеза «нігілістичному духові часу» (Й. Гьоте), проявам бездуховності в різних сферах індивідуального та суспільного життя й зокрема медицини та охорони здоров'я.

У зв'язку із цим важливого значення набуває звернення до видатних постатей в історії культур, які поєднували релігійний світогляд і плідну науково-дослідну діяльність. Віруючими, наприклад, були такі видатні представники медицини, як Ф. Гааз, В. Рентген, І. Павлов, В. Філатов, Луї Пастер та ін. Лікарями за фахом були видатні пастори ХХ століття: А. Швейцер, А. Сурожський, свт. Лука (В.Ф. Войно-Ясенецький). Даною статтею ми започатковуємо цикл досліджень, присвячених філософсько-антропологічному дискурсу їхньої життєдіяльності та творчості.

Аналіз досліджень і публікацій

В контексті проблемного поля роботи слід позначити три основні напрями публікацій.

По-перше, це дослідження сучасних філософів, релігієзнавців, теологів, які присвячені питанням діалогу науки та релігії, філософії та богослов'я, віри та розуму як на загальнокультурному, так і на індивідуальному рівнях, тобто безперервного діалогу, що відбувається у внутрішньому, суб'єктивному світі людини (С. Аверінцев, М. Бахтін, М. Бубер, А. Колодний, Л. Конотоп, С. Кримський, Г. Померанц, А. Сурожський, Д. Станіюс, В. Франкл, Є. Харьковщенко, С. Шевченко та ін.). У працях В. Єленського, В. Кушера, Ю. Чорноморця, Л. Шашкової та ін. обґрунтовується значення діалогу між наукою та релігією, філософією та теологією в контексті якісно нових соціальних, політичних, духовних та інтелектуальних реалій сьогодення, формування постнекласичної парадигми науки та філософії. Проте перспективною темою для подальших досліджень залишається питання конкретизації означеного діалогу, а саме – врахування специфіки тієї сфери, яка постає спільним об'єктом філософських, наукових та богословських рефлексій.

Різноманітні аспекти медичного дискурсу представлені в працях сучасних вітчизняних і зарубіжних філософів (А. Алексеєнко, Ж. Бодрійяр, К. Карпенко, В. Кулініченко, В. Левчук, В. Моїсєєв, М. Попов,

М. Фуко, Ю. Хрустальов, Г. Царегородцев та ін.). Незважаючи на зростання уваги до проблем медицини представників сучасної гуманітаристики, достатньо дискусійними залишаються питання предмету філософії медицини, співвідношення медицини та науки, статусу медицини у системі сучасних наукових знань.

По-друге, слід відзначити й праці вітчизняних та зарубіжних науковців, богословів, які присвячені переважно біографії В.Ф. Войно-Ясенецького (Ю. Віленський, А. Єгоренков, І. Силуянова, В. Марущак, Г. Шевченко та ін.).

Постановка завдання

Метою статті є дослідження філософії релігії та медицини свт. Луки (В.Ф. Войно-Ясенецького) в контексті філософсько-антропологічного та філософсько-культурного дискурсів. У зв'язку із цим постає **завдання**: проаналізувати вплив вітчизняної духовної традиції на духовне становлення особистості В.Ф. Войно-Ясенецького, його філософські та богословські підходи, з'ясувати онтологічні, філософсько-антропологічні та етичні засади філософії релігії і медицини свт. Луки.

Основна частина**І. Під кровом Софії.**

В історії вітчизняної духовної культури і медицини особливе місце займає постать доктора медицини, професора В.Ф. Войно-Ясенецького, Архієпископа Симферопольського і Кримського Луки (1877-1961).

На думку відомої дослідниці історії української філософії Н. Мозгової, «у філософії мислителя можна прочитати філософію його життя, а у філософії його життя – углядіти й перевірити його книжну філософію. На наше переконання, саме крізь неповторну індивідуальність вченого, його долю, його «філософію життя» й трансформується культура тієї чи іншої епохи» [1, с. 11]. Отже, при дослідженні будь-якої авторської філософії доцільним є поєднання рефлексії теоретичних підходів і життєвої, практичної філософії її творця, що потребує звернення до його біографії, автобіографії, спогадів сучасників та інших джерел. Саме цей підхід ми намагалися реалізувати в даній роботі.

Передусім, безпідставними вважаємо деякі презентації постаті В.Ф. Ясенецького як представника виключно російської культури, російської православної традиції. Проте, його життя, духовне і професійне становлення були нерозривно пов'язані з Україною. Валентин Феліксович народився у Керчі, у сім'ї провізора Фелікса Станіславовича Войно, який походив із стародавнього, збіднілого польсько-

го дворянського роду й був римо-католиком. Наприкінці 80-х рр. родина Войно-Ясенецьких переїхала до Києва, оселившись у самому центрі міста – на Хрещатику, де пройшла юність та молодість майбутнього святителя Луки. У 1896 р. він закінчив 2-гу Київську гімназію та Київське художнє училище. Попри бажання вступити до Петербурзької Академії мистецтв, Валентин Феліксович, в результаті складних роздумів і душевних коливань, прийняв рішення присвятити своє життя медицині. В автобіографії «Я полюбив страждання...» він описав мотивацію свого вибору: «Я не в праві займатися тим, що мені подобається, але зобов'язаний займатися тим, що потрібно людям, які страждають» [2, с. 12]. У 1899 р. він перейшов на медичний факультет Київського університету св. Володимира, який із відзнакою закінчив у 1903 р. Саме цей мотив – «служіння людям, допомога бідним» прослідковується і в його рішенні відмовитися від наукової кар'єри і працювати земським лікарем, прийнятому після закінчення університету.

Принципово важливим є й те, що формування внутрішнього, смислового архетипу особистості В.Ф. Войно-Ясенецького відбувалося в єдності з історично-культурним і природним простором Києва, тим духом софійності, «... де символізм, де імператив вічності, віра в цінність життя і смерті» [3, с. 33]. «В цей час, – як відзначав В.Ф. Войно-Ясенецький в автобіографії, описуючи свої юнацькі роки в Києві, – вперше проявилась моя релігійність. Щодня, а іноді й двічі на день я їздив до Києво-Печерської Лаври, часто бував у київських храмах і, повертаючись звідти, робив малюнки того, що бачив у Лаврі та храмах... Я пішов би шляхом Васнецова і Нестерова, оскільки вже тоді яскраво визначився основний релігійний напрям у моїх заняттях живописом. Скрізь: на вулицях і в трамваях, на площах і ринках – я спостерігав усі яскраво виражені риси облич, фігур, рухів і після повернення додому все це замальовував...». Саме з Україною були пов'язані й останні роки земного шляху свт. Луки. Понад 15 років він очолював Кримську єпархію Православної Церкви.

У сучасному суспільстві важливого практичного значення набуває питання практичного забезпечення діалогу між наукою та релігією, який завжди відбувається за посередництвом філософії. На думку українського філософа Л. Шашкової, у взаємодії релігії та науки прослідковується 3 основні моделі: модель конфлікту, що є домінуючою на етапі класичної науки; модель незалежності науки і релігії, притаманна етапу неокласичної науки та модель діалогу, котра властива постнеокласичній науці та філософії. «У такому вимірі постає питання як створити простір для консолідованих зусиль вчених, філософів, богословів у пошуках мови і способів постановки проблем, які долали б епістемологічні, методологічні, аксіологічні особливості окремих галузей дослідження та намагалися дати відповіді на глибинні питання людського існування» [4, с. 49].

У зазначеному просторі «консолідованих зусиль» особливе місце належить освітній галузі. Ми неодноразово порушували питання про необхідність налагодження діалогу з релігією в системі сучасної вищої медичної освіти на засадах конфесійної не-

заангажованості, толерантності, свободи совісті й віросповідування [Див. 5]. У цьому контексті важливе значення має звернення до постаті В.Ф. Войно-Ясенецького, який належав до плеяди видатних вчених, які суміщали наукову діяльність, медицину з глибою вірою в Бога.

Валентин Феліксович залишив вагомий внесок в історії медицини. В 1915 р. видав книгу «Регіонарна анестезія», яку в 1916 р. захистив як дисертацію й отримав ступінь доктора медицини. Був нагороджений Варшавським університетом премією імені Хойнацького за кращу роботу, що прокладає нові шляхи в медицині. За його книгою «Нариси гнійної медицини» (1923 р.) навчалось багато поколінь хірургів. В.Ф. Войно-Ясенецький одним із перших в історії медицини здійснив пересадку органів тварини людині (1924 р.), протягом усього свого нелегкого, скоріше трагічного, життя полегшував страждання, врятував життя багатьох людей.

Проте через 20 років після закінчення медичного факультету університету Св. Володимира (1923 р.) Валентин Феліксович прийняв чернечий постриг з ім'ям святого апостола Луки, який, як відомо, був і лікарем, і художником-іконописцем, вирішивши присвятити своє життя Всевишньому, духовному, а не лише тілесному зціленню людей. У роки войовничого атеїзму і матеріалізму Владика Лука, незважаючи на численні арешти, тривалі роки заслання, гоніння, репресії з боку влади, послідовно відстоював чистоту Християнського Вірування. Лише на початку 40-х років, коли під впливом жорстоких реалій війни відбулося певне відродження Православної церкви, Владика Лука, як і багато інших священнослужителів, був реабілітований. У ці роки він напружено займався лікувальною роботою, організацією медичної допомоги пораненим, був призначений архієпископом Красноярським (1943 р.), Тамбовським і Мічуринським (1944 р.). Згодом відбулося й офіційне визнання владою заслуг його професійної і пастерської діяльності: отримання права носіння діамантового хреста на клубуці (1945 р.), нагородження Сталінською премією I ступеню за наукову розробку нових хірургічних методів лікування гнійних захворювань і поранень, що містяться у наукових працях «Нариси гнійної хірургії» і «Пізнні резекції при інфікованих вогнепальних пораненнях суглобів» (1946 р.).

Отже, В.Ф. Войно-Ясенецький не тільки теоретично (праця «Наука і релігія»), а й практично, всім своїм життям довів сумісність релігії та медицини, віри в Бога та науки. Він належав до тих великих мислителів і подвижників ХХ ст., опорою яких служив цілісний духовний досвід, що об'єднував релігійну, пізнавальну, етичну, клінічну, громадську та інші види діяльності.

II. Дух, душа і тіло.

У творчій спадщині Владика Луки яскраво простежується інтеграція богословських, природничо-наукових і глибинних філософських підходів, що зумовлює її особливе значення в умовах сьогодення, не тільки в контексті налагодження співпраці між релігією, наукою та філософією а й методології філософської антропології та філософії медицини. Мова йде про інтегративну, міждисциплінарну методологію як основу забезпечення цілісних, холісти-

чних підходів до людини. Адже об'єктом медицини протягом усієї її історії була і залишається людина. «Предметом вивчення медицини є ті аспекти життєдіяльності людини, які представлені її здоров'ям та хворобою, нормою та патологією, в усьому різноманітті та своєрідності й взаємозалежності з екосоціумом» [6, с. 265].

Сучасна медицина переживає складний і суперечливий процес переходу від патологічної до здоров'яцентричної парадигми, від біомедичної до соціомедичної моделі, яка ґрунтується на холистичних підходах, методології синергетики. Здоров'я людини розглядається як системоутворюючий фактор, який інтегрує не тільки власне фізіологічні, соматичні процеси, а й культуру, економіку, освіту, спосіб життя, її душевний і духовний стан. У зв'язку із цим важливе значення має звернення до фундаментальної праці архієпископа Луки «Дух, душа і тіло», робота над якою була розпочата ще у 20-х рр., а завершена у 1945-1947 рр. Незважаючи на спірність окремих положень цієї книги з точки зору догматики, її особливе значення полягає у проблемному, комплексному осмисленні багатьох питань на стику богослов'я, філософії, медицини, природничих наук тощо.

Центральною проблемою книги є проблема «Бог – світ – людина». Автор починає свою працю саме зі стану тогочасного природознавства, але весь матеріал він спрямував в одне русло – пошуки шляхів становлення людини як духовної істоти.

Проблема духовності як «родової опори» (М. Гайдегер) людства і окремої людини належить до одвічних філософських проблем, відомих ще з часів Античності. Слідуючи догматам Християнства, архієпископ Лука акцентує увагу на онтологічному аспекті цієї проблеми, субстанційному значенні духу.

Спростовуючи основне положення матеріалізму, В.Ф. Ясенєцький зазначав, що «вічної матерії немає, [...] а є тільки енергія в її різноманітних формах, конденсація якої й постає у формі матерії» [7, с. 135]. «Нематеріальна, духовна енергія є первинною формою, першоосновою всіх форм фізичної енергії» [7, с. 136]. Духовна енергія розглядається свт. Лукою як всемогутня любов Божественна, вилив якої призводить до створення матеріальних і духовних світів, включаючи розум людський і весь світ духовних, психічних явищ.

Слід зауважити, що сама постановка питання про субстанційність духу, ідеального в часи панування матеріалізму, войовничого богоборства була проявом громадянської мужності, активної життєвої позиції з боку автора книги «Дух, душа і тіло». Не менш яскраво про життєву позицію В.Ф. Ясенєцького у цьому питанні засвідчує випадок, пов'язаний із розслідуванням однієї з перших т.зв. «лікарських справ» (Ташкент, 1921 р.). У спогадах проф. С. Масумова зазначається, що громадський обвинувач, голова НК Петерс поставив В.Ф. Ясенєцькому питання:

- Як це ви вірите в Бога, піп і професор Ясенєцький-Войно? Хіба ви його бачили, свого Бога?

Валентин Феліксівич на це відповів:

- Бога я дійсно не бачив, громадянине, громадський обвинувач. Але я багато оперував на мозку і, відкриваючи черепну коробку, ніколи не бачив там

також і розуму. І совісті там також не знаходив [2, с. 43].

У християнській філософії свт. Луки йдеться про укоріненість духовних креативних констант у найглибших буттєвих параметрах Універсуму, провідних екзистенціях людського буття: любові, смерті і безсмертя, свободи і відповідальності. На особистісному рівні любов є завжди оберненням наших почуттів на іншу людину, людську спільноту, ідею та ін., що завжди супроводжується потребою віддати себе улюбленому предмету, але одночасно зробити його «своїм», у емоційній граничності – досягти «злиття» з ним, створити нову єдність. Ще старогрецька мова надала нам диференціацію різних типів любові. «Eros» – це пристрасна любов-закоханість, яка спрямована на свій предмет або фізично, або духовно. «Philia» – це любов-дружба, вона може базуватися як на соціальних зв'язках, так і на особистому виборі. «Sthorge» – це любов-звичка, особливо – родинна. «Agape» – любов жертвна, любов до Бога і до ближнього, була характерною для В.Ф. Войно-Ясенєцького, як і для інших християнських подвижників, духовних поведирів людства.

Саме християнство, як підкреслює святий Лука, побачило в любові сутність власного Бога і водночас головну заповідь для людини. Йдеться про любов як жертвоприношення, яка не залежить від земної, повсякденної мотивації, про любов-агаре до «ближнього», до такої людини, яка може бути навіть ворогом, але її необхідно любити.

У цьому зв'язку варто навести відому притчу про доброго самаритянина, в якій, відповідаючи на запитання законовчителя «А хто мій ближній?», Ісус Христос наводить приклад надання допомоги постраждалому іудею самаритянином – представником ворожого народу, в той час як священик і левіт пройшли повз нього. Тобто, ближнім тому, хто потрапив у руки розбійників, виявився той, хто вчинив над ним милосердя, а не його одновірці, співплемінники. Отже, саме в Християнстві в контексті ривності всіх людей перед Богом та значущості жертвної і всеохоплюючої любові вперше порушується питання про право кожної людини на життя і здоров'я, отримання медичної допомоги.

Як свідчить сама назва книги «Дух, душа і тіло», розглядаючи людину як духовну, креативну істоту, В.Ф. Ясенєцький виходить із триадичної моделі людини, яка ґрунтується на Святому Письмі, посланнях ап. Павла, представлена в християнській теології І. Златоустом, П. Пустинником, І. Брянчаніновим, А. Сурожським та ін. Слід відзначити й праці багатьох філософів (М. Бахтін, Л. Буєва, С. Кримський, В. Франкл, А. Алексеєнко та ін.), в яких розрізняються власне душевні (психічні) та духовні процеси та стани; духовність розглядається як сутнісна ознака людини, яка пов'язується зі «смысловими вимірами людського буття» (М. Бахтін), створенням людиною в режимі трансценденції «нових небес» і «нової землі», тобто свого особистісного світу [8, с. 43].

Свт. Лука не протиставляє душевне духовному в людині, що було властиве платонівсько-гностичній традиції в ранньому християнстві, а виходить із християнського вчення про триєдність, цілісність людського буття. Відзначаючи нерозривний взає-

мозв'язок між духом і душею, їхнє з'єднання при житті людини в єдину сутність, автор розрізняє смертні елементи душевної діяльності, що пов'язані з життям тіла (тобто власне душевні, психічні процеси) і вищі прояви духу – «дихання Вседержителя», з яким у людини пов'язана самосвідомість, трансцендентальні аспекти буття.

У зв'язку із цим варто звернутися до кордоцентричних підходів свт. Луки. в книзі «Дух, душа і тіло» він обґрунтовує полі функціональне значення серця у душевному і духовному житті людини. Серце характеризується як спеціальний орган відчуттів, який тонко позначає і виявляє наш суб'єктивний стан, є зосередженням емоцій людини. Разом із тим, серце постає й як «найважливіший орган пізнання, орган думки та сприйняття духовних впливів, орган спілкування людини з Богом, [...] центр нашого духовного життя і Богопізнання» [7, с. 111, 115]. На думку автора, здатність людини відчувати Бога може проявлятися у сприйнятті серцем певних навіювань «прямо як глаголів Божих», сердечній молитві, або безпосередньому отриманні Об'явлень Бога і сприйнятті їх серцем, що притаманно святым пророкам [7, с. 114, 115]. Серце розглядається й як центр морального життя, вмістилище добра і зла, сумління людини, джерело її волі, добрих чи злих намірів. Це позначається на поведінці людини, виборі нею життєвого шляху.

Слід відзначити, що В.Ф. Войно-Ясенецький розвиває кордоцентричну традицію, спираючись не тільки на Святе Письмо, богословські та філософські підходи, а й на здобутки природничих наук, медицини, зокрема вчення І. Павлова про вищу нервову діяльність. Як переконливо доводить автор, Святе Письмо не суперечить безсумнівним фізіологічним фактам і не заперечує ролі мозку у мисленні і всіх психічних процесах. Але йдеться про суперечність Святого Письма «інтелектуалізму, філософській доктрині, яка стверджує, що будь-яка дійсність пізнавана і що доступна вона лише пізнавальній діяльності розуму, [...] анатомо-фізіологічним органом якого є мозок» [7, с. 122].

З розумінням людини як цілісного духовно-душевно-тілесного творіння пов'язано обґрунтування В.Ф. Ясенецьким необхідності відповідного цілісного (холістичного) підходу лікаря до хворого, який повинен зцілювати, тобто повертати людину до цілісності. В книзі «Дух, душа і тіло» автор відзначає: «якщо безперечно, що соматичні процеси значною мірою визначають перебіг психічних процесів, то, безперечно, що необхідно визнати і психічний вплив на всі соматичні процеси в організмі. Психотерапія, яка полягає у словесному, вірніше, духовному впливі лікаря на хворого, – загально визнаний метод лікування багатьох хвороб, який дає прекрасні результати» [7, с. 161]. Тобто мова йде про роль лікаря як психолога, психотерапевта, що споріднює його з великою місією священнослужителя – «врятувати душ людських».

Сьогодні широко відомими в медицині є слова Владика Луки: «Для хірурга не повинно бути «випадку», а є тільки жива, страждаюча людина». У своїх спогадах учениця В.Ф. Ясенецького хірург В. Зинов'єва відзначає, що Владика Лука вчив своїх

помічників і «людській хірургії»: з кожним пораненим він ніби вступав у міжособистісні стосунки, пам'ятав кожного в обличчя, знав прізвище, тримав у пам'яті всі подробиці операції та післяопераційного періоду. Прояви байдужості до лікарського обов'язку обурювали Єпископа Луку. Він безкоштовно проводив приватні прийоми та консультації, надавав хворим моральну і психологічну підтримку, духовну втіху, і навіть матеріальну допомогу пацієнтам, які знаходилися у скрутному становищі. Як відомо, практично всю Сталінську премію Владика Лука пожертвував на допомогу сиротам – жертвам війни.

Підходу В.Ф. Ясенецького до ролі лікаря, його ставленню до хворого, співзвучним є підхід іншого релігійного філософа І. Ільїна. У статті «Про покликання лікаря» він писав: «Горе тому з нас, хто упустить у лікуванні духовну проблематику свого пацієнта й не зуміє рахуватися з нею! Лікар і пацієнт є духовні істоти, які повинні сумісно направити долю страждаючої духовної людини. Тільки при такому розумінні вони знайдуть вірний шлях» [9, с. 353]. Це не тільки ще раз доводить спільність генетичних витоків, історичних взаємозв'язків релігії та медицини, а й значення християнської культурної і філософської традиції у духовному відродженні нашого суспільства, зокрема й у галузі медицини та охорони здоров'я.

Висновки

У філософії життя та теоретичних підходах В.Ф. Войно-Ясенецького простежуються рецепції не тільки християнської культури, а й вітчизняної духовної традиції: софійність, пріоритет духу і духовності, антропоцентризм, кордоцентризм, «... висування на передній план не формалізму розуму, а того, що є корінням морального життя, «серця» як метафори інтимних глибин душі» [10, с. 67].

В основі філософії релігії та медицини свт. Луки лежить цілісний, інтегративний і, водночас, ціннісний, етичний підхід до людини, її життя та здоров'я, що відповідає сучасній методології філософської антропології, сучасній холістичній парадигмі медицини. Реалізація цього підходу в клінічній практиці проявляється в інтенціях і професійних діях лікаря, спрямованих на зцілення людини, тобто повернення її до цілісності як духовно-душевно-тілесного творіння. Це потребує індивідуального підходу лікаря до пацієнта на основі гуманістичних цінностей і моральних норм, історично притаманних медичній етиці. Лікар повинен бути особистістю, здатною не тільки зрозуміти пацієнта, але й *відчутти* його, «прийняти в себе» як людину, що страждає і потребує допомоги. Важливого значення в процесі реформування системи охорони здоров'я в Україні набуває реальне забезпечення прав кожної людини на життя та здоров'я, отримання необхідної медичної допомоги.

Список літератури

1. Мозгова Н.Г. Київська духовна академія 1819-1920: філософський спадок / Н.Г. Мозгова – К. : Книга, 2004. – 320 с.
2. Святитель Лука Крымський (Войно-Ясенецький) «Я полюбив страдание...» Автобіографія / В.Ф. Войно-Ясенецький. – М., 2010. – 190 с.
3. Кримський С. Софія Київська. Ефект високого неба. Монологи про софійність та життя / С. Кримський // Україна Incognita. – К. : Факт, 2003. – С. 27-43.

4. Шашкова Л.О. Наука і релігія в методологічній перспективі / Л.О. Шашкова // Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник. – № 1 (1). – 2014. – С. 48-53.

5. Васильєва І.В. Релігія та освіта в контексті духовного становлення сучасної людини / І.В. Васильєва // Практична філософія. Науковий журнал. – № 1 (51). – 2014. – С. 157-163; Васильєва І.В. Духовні виміри сучасної вищої освіти / І.В. Васильєва // Идеи. Спеціально научно издание. Брой 1 (5) – 2 (6). Година III, 2015. – С. 61-69. та ін.

6. Хрусталева Ю.М. Філософія науки і медицини / Ю.М. Хрусталева, Г.И. Царегородцев. – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2007. – 512 с.

7. Святитель Лука (Войно-Ясенецкий). Дух, душа, тело / В.Ф. Войно-Ясенецкий. – К. : ВД «Авіцена», 2010. – 208 с.

8. Кримський С.Б. Запити філософських смислів / С.Б. Кримський. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2013. – 240 с.

9. Ильин И.А. Путь к очевидности / И.А. Ильин. – М. : Республика, 1993. – 431 с.

10. Сергей Крымский: мудрецы всегда в меньшинстве (статьи разных лет) / С.Б. Крымский; сост. Д.С. Бураго. – К.: Издательский дом Дмитрия Бураго, 2012. – 400 с.

И.В. Васильева

ФИЛОСОФИЯ РЕЛИГИИ И МЕДИЦИНЫ СВТ.ЛУКИ (В.Ф.ВОЙНО-ЯСЕНЕЦКОГО)

В статье исследуется философия религии и медицины свт.Луки в контексте философско-антропологического и философско-культурного дискурсов. Особое внимание обращено на влияние христианской культуры, отечественной духовной традиции на духовное становление личности В.Ф.Войно-Ясенецкого, его философские и богословские подходы.

Ключевые слова: христианская культура, В.Ф. Войно-Ясенецкий, философия религии, философия медицины, духовные традиции.

I.V. Vasylieva

PHILOSOPHY OF RELIGION AND MEDICINE OF PRELATE LUKE (V.F.VOYNO-YASYNETSKYI)

The article studies Prelate Luke's philosophy of religion and medicine in the context of philosophical and anthropological and spiritual and cultural discourses. Particular attention is drawn to the influence of Christian culture and national spiritual tradition on the spiritual formation of personality of V.F. Voyno-Yasenetskyi, his philosophical and theological approaches.

Key words: Christian culture, V.F. War-Yasenetsky, philosophy of religion, philosophy of medicine, spiritual traditions.

УДК 316.140.8 (045)

Л.Г. Дротянко

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕРУ

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті досліджуються основні напрямки інтенсифікації глобалізаційних процесів внаслідок накладання на них інформатизації різних соціальних сфер. Обґрунтовується положення, що застосування інформаційних технологій суттєво прискорює глобалізацію в галузі економіки, фінансової діяльності, науки й освіти, а також розширює простір розповсюдження стандартів масової культури. Проте існують і негативні глобальні процеси, які прискорюються через використання інформаційно-комунікаційних технологій, серед яких найбільш важкі наслідки мають глобальне розповсюдження тероризму на планеті, наркотиків і сучасної зброї масового знищення.

Ключові слова: інтенсифікація, інформаційна ера, глобалізаційні процеси, економіка, фінансова діяльність, наука, вища освіта, масова культура.

Вступ

З останнього десятиліття минулого століття почали виходити на передній план досліджень у філософській і науковій думці процеси глобалізації й інформатизації різних соціальних сфер. Проте найчастіше ці два процеси розглядаються окремо один від одного. Одні автори надають перевагу осмисленню наслідків інформаційної революції, що відбувається на різних континентах і в різний спосіб, виявляючи особливості цих наслідків стосовно конкретної суспільної сфери чи конкретного суспільства; інші дослідники акцентують увагу на глобалізаційних процесах, які відбуваються у тій чи іншій сфері – економічній, політичній, фінансовій, освітній тощо. Очевидно, такі різні підходи до дослідження зазначених процесів пов'язані з масштабністю і складністю кожного з них, оскільки можна сказати без перебільшення, що як інформатизація, так і глобалізація пронизують собою всі соціальні практики. Окрім того, і глобалізація, й інформатизація приводили і приводять до суттєвих трансформацій у кожній із цих практик. Та все ж ці процеси, накладуючись один на одного, змінюють сутнісні характеристики буття суспільства в кожному з його проявів. Якісь із

них підсилюються, інтенсифікуються під впливом взаємодії цих процесів, але деякі – сповільнюються своєю ходом. Саме цей аспект нас буде цікавити в даній статті.

Постановка завдання

Виходячи з неоднозначності впливу інформатизації на різні сфери функціонування світового соціуму в умовах його глобалізації, **метою** дослідження є виявлення таких аспектів глобалізації, які найбільшою мірою інтенсифікуються саме завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз досліджень і публікацій

У більшості зарубіжних і вітчизняних досліджень останніх трьох десятиліть сучасний етап у розвитку світової спільноти отримав різні назви: «постіндустріальне суспільство» (Д. Белл), «посткапіталістичне суспільство» (П. Дракер), «постмодерне суспільство» (Ж.-Ф. Ліотар), «інформаційне суспільство» (Е. Тоффлер), «інформаційний капіталізм», «мережеве суспільство» (М. Кастельс), «інформаційний імперіалізм» (Г. Шиллер), «комунікативне суспільство» (Ю. Хабермас), Д. Іванов («віртуальне суспільство»), «фінансова цивілізація» (Ю. Осипов) та